

Znakovanie súvisí s teóriou zameranej pozornosti. Keď rodič zistí, že dieťa sleduje ten istý predmet, slovo alebo znak, aký mu chce predstaviť, môže ho pomenovať a ukázať dieťaťu, akým spôsobom sa s predmetom manipuluje.
Foto: Zlatica Jursová Zacharová

POPOVEDZ, ČO CHCEŠ EŠ

Znakovanie dojčiat. Nová metóda ako pomôcť dieťaťu komunikovať? Zlepšenie rečového vývinu, zníženie frustrácie a zlosti u dieťaťa a rodičov z dôvodu nedorozumení, zlepšenie sociálnych schopností dieťaťa. Naozaj toto všetko získam, ak začnem s dieťaťom znakováť? Alebo ide len o mediálny ťah ako z nás, rodičov, vytiahnuť peniaze?

„Je všeobecne uznávané, že komunikácia je srdcom detského vývinu. Ovplyvňuje kognitívnu (poznávaciu), sociálnu a emocionálnu (citovú) stránku ako aj oblasť správania dieťaťa.“ (Vygotsky, 1978)

Väčšina rodičov sa snaží zabezpečiť pre svoje dieťa to najlepšie. Podporovať jeho vývin od prvopočiatkov. Začínajú prípravou na otehotnenie, pôrod, starostlivosťou o dieťaťo. A potom to príde. Dieťaťo nie je len ten krásny voňavý uzlíček. Je to malá osobnosť, ktorá má svoje vlastné potreby, ktoré ak rodičia okamžite nenaplnia, tak plače. Takmer každá matka dojčata, či batolaťa si už aspoň raz povedala: „Keby si mi vedelo povedať, prečo plačeš?“ A čím viac možností utíšenia skúša, tým je dieťaťo namiesto upokojenia stále viac a viac rozrušené. Aké by to bolo jednoduché a krásne, keby dieťa povedalo, že chce napríklad mlieko.

Ako naučiť dieťa komunikovať s nami? Či naučiť seba komunikovať s dieťaťom? V poslednom čase sa už aj na našom trhu objavili informácie o možnosti používať znakovú reč s dočatami na dorozumievanie. Množstvo spoločností, lektoriek a inštruktoriek ponúka kurzy alebo predáva literatúru a veľa ďalších materiálov o znakovaní dojčiat. Počas posledných 20-tich rokov sa znakovanie dojčiat rozšírilo takmer po celom svete.

Ako rodič a aj ako odborník si preto kladiem nasledujúce otázky:

Čo to znamená znakovanie dojčiat – znaková reč? Aké sú výhody? Ako znakováť s dieťaťom? Je program znakovania naozaj vedecky (výskumne) potvrdený? Komunikovať s dieťaťom pomocou znakovania? Oplatí sa investovať do toho peniaze, čas a energiu?

ZNAKOVANIE AKO KOMUNIKÁCIA

Každý rodič približne vo veku 6-7 mesiacov učí dieťa zamávať rúčkou pri odchode a vysloviť „pá pá“. Podobne sa hráme s deťmi „fapi-fapi“, učíme ho „tani tani“, odpovedať na otázku, aký budeš veľký, s vystretými ručičkami dohora „táááky“. Dieťa tieto motorické úkony zvláda celkom ľahko. Kým však hovorí „pá pá“ a ďalšie slová, prejde ešte nejaký čas. Program znakovanie dojčiat sa odvíja od tejto prirodzenej schopnosti detí vyjadriť rodičom svoje potreby pomocou gestikulácie. Niektoré gestá majú všetky bábätká rovnaké a sú reflexné. Spomeňme si len, ako sa pusinka novonarodeného bábätká našpúlí a začne sa otvárať, pričom

bábätko otáča hlavičkou. Každá skúsená matka vie, že bábätko je hladné a hľadá zdroj potravy. Ak matka na tento reflex nereaguje, dieťa zistí, že je efektívnejšie spustiť veľký krik ako slušne poprosiť o naplnenie bruška. Podobne sa už v rannom veku dá zachytiť informácia od bábätko, že má záujem o odgrgnutie si (zvislú polohu), prípadne, že plní plienku. Aby matka vedela komunikovať s bábätkom, nepotrebuje vysoké školy a ani odborné kurzy, stačí, ak pozorne sleduje svoje dieťa a je k jeho prejavom a potrebám dostatočne vnímavá. Postupom času si takáto matka vie vytvoriť vlastný model komunikácie medzi sebou a dieťaťom, redukuje tak plač dieťaťa a svoj hnev a frustráciu z toho, že nerozumie svojmu dieťaťu. Znakovanie dojčata je teda prirodzená forma komunikácie s matkou. Čím dieťaťo rastie, dochádza k postup-

nému strácaniu sa prvotných foriem gestikulácie svojich potrieb a nahrádza ich novšími – vydávaním rôznych zvukov. Už vo veku 6-7 mesiacov je bábätko schopné verbalizovať svoju potrebu jesť, prípadne upozorniť matku na potrebu vylučovania. Neznamená to, že bábätko povie krásne „ham“ alebo „kakám“, ale podarí sa mu pri otvorení a zatvorení pusu vydať zvuk podobný „ám“ prípadne s upreným zamysleným pohľadom a so stlačenými pästičkami mu pri tlačení vyjde z pusu krátke ostré „a“. Nakoľko matka zachytí tieto prvopočiatky verbálnej komunikácie svojho dieťaťa a využije ich, záleží od jej pozornosti a jej nastaveniu voči dieťaťu.

PRAVIDLÁ ZNAKOVANIA

- 1. Začnite skoro** – nie sú žiadne prekážky, aby ste nezačali čo najskôr. Pozorovania ukázali, že dvojčky začínajú medzi sebou komunikovať už v 3-4 mesiacoch.
- 2. Buďte prirodzení** – buďte si istí, že znak vychádza prirodzene z vás alebo z vášho dieťaťa. Nemusíte používať znaky, ktoré odporúča program, alebo ktoré vychádzajú z ASL (americkej znakovkej reči).
- 3. Poskytujte dieťaťu znaky, ktoré potrebuje** – napríklad bežné potreby: hlad, pitie, únava. Nepotrebuje mať znak pre každé slovo!
- 4. Buďte konzistentní** – znakuje každé slovo opakovane rovnako a vaše dieťa vás bude rýchlo napodobňovať.
- 5. Hovorte a znakuje spolu** (simultánne), aby vaše dieťa vedelo, že znak vyjadruje slovo.
- 6. Urobte si zo znakovania rodinný zvyk.**
- 7. Nasledujte vaše dieťa** – niekedy si dieťa vymyslí vlastný znak. Používajte ho. Vlastný znak si dieťa zapamätá skôr ako váš znak.
- 8. Nevzdávajte sa** – každé dieťa má svoje vlastné vývinové tempo – aj čo sa týka znakovania.

bábätkom, nepotrebuje vysoké školy a ani odborné kurzy, stačí, ak pozorne sleduje svoje dieťa a je k jeho prejavom a potrebám dostatočne vnímavá. Postupom času si takáto matka vie vytvoriť vlastný model komunikácie medzi sebou a dieťaťom, redukuje tak plač dieťaťa a svoj hnev a frustráciu z toho, že nerozumie svojmu dieťaťu. Znakovanie dojčata je teda prirodzená forma komunikácie s matkou. Čím dieťaťo rastie, dochádza k postup-

ZNAKOVANIE AKO PROGRAM

S rastom dojčiat sa začínajú meniť aj ich potreby poznávať svet a zdieľať svoje zážitky s matkou. Dcéra Dr. Acredolo (psychologička a priekopníčka programu Znaková reč počujúcich batoliat) si všimla krásny voňavý kvet a chcela to silou mociu mame povedať. Keďže kvet krásne voňal, dala si pred seba ručičku, akoby v nej niečo držala a pričuchla si k nej. Keď mama nerozumela, dotiahla ju za ruku ku kvietku a ukázala jej, ako vonia. Dr. Acredolo si všimla, že jej dcéra používa tento znak vždy, keď jej chce naznačiť niečo o kvetoch. Neskôr jej dcéra komunikovala ďalšie a ďalšie slová pomocou vlastných vymyslených znakov. Keď sa naučila vyslovovať dané slovo, znak už ku komunikácii nepotrebovala.

Z tejto aktivity vznikol postupne program, ktorý dnes poznajú takmer na celom svete ako „znaková reč počujúcich detí“.

Tento program sa začína vyučovať medzi šiestym až desiatym mesiacom. Je to v čase, keď je dieťa schopné zamerať pohľad na rodičov na niekoľko sekúnd. Vyučovanie obyčajne začína s tromi až piatimi slovami. Keďže hlavným cieľom znakovania je naučiť dieťa verbálne komunikovať, znak je vždy sprevádzaný s hovoreným slovom. Očný kontakt a dôraz na slovo je nápomocné. Ak dieťa neopakuje znak hneď, netreba to vzdávať. Vo väčšine prípadov dieťa začne znak používať po jednom až dvoch mesiacoch znakovania. Po zvládnutí prvého slova je už každé ďalšie slovo rýchlejšie akceptované, nakoľko dieťa sa stáva vnímavejšie a pozornejšie k pohybu svojich rúk.

VÝHODY PRE POČUJÚCE DETI

Prvé informácie o znakovkej reči sa vo vedeckých kruhoch objavujú už v roku 1963. V roku 1982 informovali Werner a Kaplan, že malé deti vytvárajú spontánne jednoduché gestá, pomocou ktorých komunikujú ešte predtým, ako začnú rozprávať. Výsledky ich 20-ročného výskumu ukázali, že objavili revolučný spôsob, ako matky môžu komunikovať s ich deťmi. V 70-tych rokoch sa začal o znakovanie dojčiat zaujímať aj anglický výskumník Joseph Garcia. Jeho výskum na Alasku Univerzite v roku 1987 ukázal, že počujúce deti nepočujúcich rodičov boli schopné komunikovať skôr a oveľa jednoduchšie ako ich počujúci vrstovníci počujúcich rodičov.

Vedúcim výskumom znakovkej reči s vytvorením uceleného programu sa môžu pochváliť americké profesorky psychológie Linda Acredolo a Susan Goodwyn. Ich výskum začal v roku 1982 a vyústil v roku 1985 do publikovania článku o symbolickej gestikulácii v rečovom vývine.

V hlavnom výskume sledovali Acredolo a Goodwyn 103 dojčiat rozdelených do troch skupín. Deti v prvej skupine boli podporované programom znakovania dojčiat, deti v druhej skupine boli verbálne stimulované a tretia skupina detí nebola rodičmi stimulovaná k rečovému vývinu viac, než je bežné. Na začiatku sledovania mali deti priemerne 11 mesiacov. Deti následne testovali v 15-om, 19-tom, 24-tom, 30-tom a 36-om mesiaci. Psychologičky zistili, že znakovajúce deti v 24-tom mesiaci hovoria ako bežné deti v 27-28 mesiaci. V 36-tom mesiaci rozprávajú znakovajúce deti ako bežne vychovávané deti v 47-mesiaci. V rámci dlhodobého sledovania zároveň zistili, že deti, ktoré ako batolátá znakovali, v 8. roku života dosiahli vo všeobecnom intelligenčnom teste v priemere o 12 bodov lepši výsledok.

Na základe výskumov stanovili Acredolová a Goodwynová nasledovné benefity programu znakovania:

- znižuje frustráciu, hnev a iné agresívne prejavy;
- pomáha rodičom a učiteľom byť viac vnímavý a citlivý k potrebám detí;
- vytvára dôveru medzi deťmi a ich rodičmi alebo opatrovateľmi;
- dovoľuje deťom zdieľať ich svet už v čase, keď sú ešte skutočne malé;
- podporuje pozitívny citový vývin;
- posilňuje v deťoch ich sebadôveru a vytvára sebaúctu.

V následných vedecko-výskumných prácach prepájajú autorky pozitíva znakovania s teóriou osvojovania reči prof. Michaela Tomasela¹ o zameranej pozornosti. Autorky tvrdia, že dojčatá, ktoré znakovali so svojimi rodičmi, boli schopné oveľa skôr spoločnej zameranej pozornosti ako ich neznakovajúci rovesníci (Acredolo, Goodwyn, 2001).

Dôvody, ktoré vedú k názoru, že znaková reč počujúcich dojčiat a batoliat môže napomáhať rozvoju ich rečového vývinu, sú:

- nárast množstva príbehov spojených so zdieľaním vizuálnej pozornosti počas interakcie medzi rodičmi a batolátami, čo jednoznačne vedie k zlepšeniu jazykových znalostí;
- posilnenie detského zamerania sa na objekt a kontext konverzácie;
- rozhovor a objasnenie konceptu;
- zvyk pracovať so symbolmi.

Toto všetko naznačuje, že používanie znakovkej reči v dojčenskom a batolivom období by mohlo mať pre deti veľký význam.

znak ČIAPKA

KRITIKA PROGRAMU

Každá nová teória má svojich odporcov a zástancov. Vo vede a výskume sa všeobecne neberie jeden výskum za záväzný a všeobecne platný. Čím je záležitosť zaujímavejšia a populárnejšia, tým viac vedcov ju sleduje a skúma. V roku 2005 výskumník Johnston a jeho kolegovia preverovali 17 výskumov zaoberajúcich sa porovnaním znakovajúcich dojčiat s deťmi s normálnym vývinom. Zistili, že 13 z týchto výskumov vykazuje vážne metodologické chyby. Dokonca ide ešte ďalej a pýta sa, či používanie znakovania dojčiat nemôže deťom poškodiť, viac stresovať a vytvárať rodičovskú neistotu z toho, či sú vhodní trénovať s dieťaťom komunikáciu. Toto by mohlo mať negatívny dopad na dôležitú úlohu a vývin rodičovských a iných schopností. Záver jeho štúdie jednoznačne hovorí, že výskumné tvrdenie, že „znaková reč rozvíja detský vývin, je v dôsledku nedostatku vedeckých metód a pochybných záverov zavádzajúce“.

Podobne aj Jennifer Palingová (z Ontářijskej univerzity, oddelenie vedeckej komunikácie a rečových porúch) kritizuje nedostatky a nevhodné závery z výskumov Acredolovej a Goodwynovej. „Množstvo metodologických trhlín, ako je zaujatý výber účastníkov, zaujaté skupinové rozloženie, zaujatý výskumník a vonkajšie premenné, sťažujú súhlas s ich smelými tvrdeniami.“ Podľa nej záver Goodwynovej, že znaková reč „skôr podporuje, ako bráni vývinu schopnosti porozumieť jazyku špeciálne počas druhého roku,“ bol nevhodný.

KOMUNIKOVAŤ S DIEŤAŤOM POMOCOU ZNAKOVANIA?

Rodičia sú dnes zavalení informáciami o tom, ako rozvíjať vývin dieťaťa a podporovať ho. Znaková reč je len jedným z programov, s ktorými sa rodičia stretávajú. Nie všetky rady, ktoré dostávajú, sú postavené na solídnych vedeckých základoch a my žijeme v nádeji, že efekt bude viac pozitívny ako negatívny. Doktorka Gwyneth Doherty-Sneddon (psychologička na Univerzite v Stirlingu, Anglicko) píše: „Z môjho pohľadu nie je dôležité, či znakovanie dojčiat prináša hocijaký typ urýchlenia vývinu. Prečo by to malo byť dôležité, ak sa deti vyvíjajú normálne. To, čo je najdôležitejšie, je, že komunikačný štýl, interakčný štýl a sociálno-emočné prostredie je nastavené pozitívne pre všetky deti, špeciálne pre tie, ktoré majú nejaký typ problémov. Napríklad, znaková reč je vynikajúci preventívny nástroj pre deti, ktoré začnú neskoro rozprávať.“

To, či sa rozhodnete so svojím bábätkom znakováť alebo nie, záleží od vás. Pravidlo, ktoré platí pri znakovaní ako aj pri učení hocičoho, znie: ak sa už do toho dáte a zainvestujete, potom buďte dôslední. Znakujte s dieťaťom denne, pravidelne, pri každej možnej príležitosti. Výhodou je, ak bude znakováť aj váš manžel, matka, svokra, ... všetci, ktorí sa podieľajú na výchove vášho dieťaťa. Len kúpou materiálov a zúčastnením sa kurzu sa dieťa znakováť nenaučí. Nezabúdajte tiež, že každé dieťa je individuálne. Každému dieťaťu trvá istý čas, kým sa na znaky „chytí“. Dokonca sa môže stať, že vaše dieťa úplne odmietne znakováť a namiesto symbolického znázornenia slova vám začne slovo opakovať. Jednoducho sú deti, ktorým sa vyvíja najskôr motorika (pohyb) a až potom reč a sú deti, ktoré naopak rozprávajú od 7-8 mesiacov a nevedia ukázať znak. To, aké je vaše dieťa, viete vy ako rodičia najlepšie. Komunikujte s ním, čítajte mu, rozprávajte príbehy, spievajte pesničky pri každej možnej príležitosti. Čím viac emócií a radosti do vášho rozprávania preniesiete, tým skôr a s väčším nadšením začne vaše dieťa rozprávať.

Zlatica Jursová Zacharová

Použitá odborná literatúra: stránky programov znakovkej reči:

www.babysigns.com
www.babysingers.co.uk
www.signingbaby.com
www.babybumblebee.com
www.sign2me.com

Irwin, J., Carter, A., Briggs-Gowan, M. **The Social-Emotional Development of „Late-Talking“ Toddlers** Moore, B., Acredolo, L.P., Goodwyn, S.W. (2001) **Symbolic Gesturing and Joint attention: Partners in Facilitating verbal development**

Doherty-Sneddon, Gwyneth. (2008) **The great baby signing debate**. The psychologist. Volume 21. Part 4. str. 300-303. (http://www.thepsychologist.org.uk/archive/archive_home.cfm?volumeID=21&editionID=159&articleID=1330)

Paling, Jennifer. (2007) **Critical Review: Does Baby Sign Language have a Positive Affect on the Language**. University Western Intario, School of Communication Sciences and Disorder.

¹ Teória zameranej pozornosti Prof. Tomasela hovorí, že aby si dieťa mohlo osvojiť správne cudzí jazyk musí byť schopné najskôr zdieľať spoločne pozornosť so svojím komunikujúcim partnerom (napr. matkou) voči tretiemu objektu (napr. jablko). Keď matka zistí, že dieťa sleduje ten istý predmet, aký mu chce predstaviť, môže tento predmet verbálne pomenovať a ukázať dieťaťu, akým spôsobom sa s predmetom manipuluje.

VÝHODNEJŠIE AKO PLAČ

O znakovaní ako o systéme komunikačných znakov batoliat sa rozprávame s ELENOU ČERNOU, lektorkou programu BABY SIGNS - programu na výučbu znakov reči pre počujúce batoliatá, a tiež s mamou 2-ročnej dcéry Hanky.

Aký zmysel má znakovanie pre počujúce deti?

Znaková reč pre batoliatá je program, ktorý deťom pomôže naučiť sa oveľa viac znakov, aby sa s vami ľahšie porozumeli. Deti majú prirodzenú túžbu komunikovať s okolím a keď sa naučia znaky, ktoré im to umožnia, používajú ich s veľkou radosťou. Vedecké štúdie dokázali, že deti, ktoré sa učia znakovú reč, oveľa častejšie „hovoria“ s rodičmi než deti, ktoré znakovú reč nepoužívali. Schopnosť komunikácie im tiež pomáha zvýšiť sebavedomie a je pre nich jednoduchšie nadviazať kontakty s okolím. A ako nám napovie príslovie: „kto sa viac pýta, viac sa dozvie“, deti, ktoré majú schopnosť pýtať sa skôr, tiež sa skôr dozvedia.

Znakovú reč pre batoliatá vytvorili odborníčky v oblasti vývoja a výchovy detí a zakladateľky programu Dr. Linda Acredolová a Dr. Suzan Goodwynová z Kalifornskej Davis Univerzity.

Kedy si sa so znakovanim stretla prvý raz?

K znakovaniu som sa dostala vďaka známym, ktorí videli na vlastné oči úžasnú silu komunikácie ešte nehovoriaceho dieťaťa s jeho rodičmi. Prezentovali mi to ako záraz, nad ktorým stále krúčia hlavami, lebo počas celej návštevy dieťaťko nezaplakalo, len sa s rodičmi pokojne rozprávalo pomocou znakov. Čo vedelo povedať slovom, povedalo, čo nevedelo, odznakovalo. Keďže som v tom období bola tehotná, povedala som si, že toto musím vyskúšať aj na mojom dieťatku. Dlhो som zháňala informácie a bola som sklamaná, že som nič nenašla. Až po ôsmich mesiacoch som zistila, že program konečne dorazil aj na Slovensko. Odvtedy som jeho verný a nadšený fanúšik.

Ako sa ti darilo uplatňovať program pri tvojej dcére?

My sme znakovanie začali používať, keď mala Hanka 8 mesiacov. Ako prvé sme sa naučili mliečko. A ten pocit, keď to dcérka po 3 týždňoch ukázala, sa nedá popísať. Proste slzy v očiach. Potom sme postupne znaky pridávali. Okolo 10 mesiacov už rozumela množstvu znakov a sama ukazovala znaky ako mliečko, svetlo, dosť, ešte, zvieratká, kvet, ... Hankina slovná zásoba v 1. roku bola 36 znakov, v 14 mesiacoch okolo 100. Je úžasné, keď si 15-mesačné dieťa môže s vami „spievať“, alebo „recitovať“ obľúbenú pesničku. Teraz má Hanka takmer 2 roky a znaky využívame pri zábave, alebo keď učíme znakovanie iné detičky a ich rodičov. Podľa mňa je znakovanie najúžasnejší program, čo sa týka rozvíjania emocionálnych schopností, sociálnych zručností a rozumového potenciálu dieťaťa.

Ako naučiť dieťa znakovat?

Najlepší, najrýchlejší a najefektívnejší spôsob ako naučiť dieťa znakovat, je zúčastniť sa seminára pre rodičov, kde certifikované inštruktorky oboznámia rodičov s celým programom, predstavia mu, ako bol vytvorený, naučia ich základne znaky, poradia im ako vybrať vhodné znaky pre ich dieťa, pomôžu im zistiť, aký je najlepší spôsob učenia pre ich dieťa, predstavia im teoretickú, ale najmä praktickú rovinu znakovania. Ďalším krokom je predstavenie znakovania dieťaťu rodičmi v domácom prostredí. V období, keď je dieťa pripravené na prácu v kolektíve, je vhodné navštíviť kurz, kde dieťa motivujeme k tomu, aby sa učilo nové znaky, ale najmä ich začalo používať. K precvičovaniu znakov nám zase slúži množstvo kvalitných produktov, ktoré boli prispôbené deťom a niektoré z nich sú dostupné aj v sieťach kníhkupectiev. Ide o knihy, rozprávkové DVD a podobne.

Kedy a čím treba začať, ak sa rodičia rozhodli pre túto metódu?

Začať so znakovanim môžeme hneď po narodení dieťaťa, ale na základe individuálnych preferencií, možností a potrieb rodín je vhodné poradiť sa o vhodnosti doby začatia s inštruktorkou. Častokrát dochádza k tomu, že ak sa rodič rozhodne pre znakovanie príliš skoro, alebo príliš neskoro, nie vždy sa im podarí naplno využiť všetky výhody, ktoré znakovanie ponúka a prináša. Medzi prvými používanými znakmi býva mliečko, papať, pápá, piť...

Kolko znakov sa je schopné dieťa naučiť?

To je dané najmä jeho vnútornou potrebou komunikovať a tiež chuťou učiť sa nové veci. Znakovanie naplňa prirodzenú potrebu dieťaťa učiť sa nové veci, uľahčuje mu chápať veci, ktoré sa okolo neho dejú a najmä mu dáva možnosť komunikovať so svojimi rodičmi skôr, ako prídu skutočné slová. To, koľko a ako rýchlo sa dieťa znaky naučí, závisí od vhodného výberu znakov. Množstvo osvojenia znakov a rýchlosť učenia je u každého dieťaťa iné. Sú deti, ktoré v 12. mesiaci ukazujú niekoľko desiatok znakov a iné v tomto období s ukazovaním len začínajú. To však neznamená, že dovtedy znaky nepotrebovali. Práve naopak, znaky vnímajú dávno predtým ako ich vedľa ukázať, a tak môžu s danými pojmami oveľa skôr pracovať, čo zase podporuje intelektuálny rozvoj dieťaťa.

Ovplyvňuje znakovanie vývoj reči dieťaťa?

Celý program znakov reči pre počujúce dojčiatá a batoliatá je založený na rozsiahlej vedeckej štúdii spomínaných psychologičiek, ktorá bola zaštitená Americkými národnými inštitútmi zdra-

via (National Health Institutes). Výsledky štúdií boli natoľko pozitívne, že rozpútali medzinárodný trend učenia znakov reči pre počujúce deti. Počas mnohoročnej štúdie detí od 11 mesiacov veku sa preukázalo, že znakovú reč v 24 mesiacoch hovorili v priemere ako deti, ktoré majú 27 až 28 mesiacov a v 36 mesiacoch hovorili na rovnakej úrovni ako ostatné deti v 47 mesiacoch. Deti, ktoré prešli programom mali vo svojich troch rokoch teda komunikačné schopnosti skoro o rok napred oproti svojim neznakovujúcim rovesníkom. Ďalším zaujímavým zistením bolo, že keď psychologičky Acredolová a Goodwynová tieto deti kontaktovali po siedmich rokoch, zistili, že deti, ktoré sa učili znakovú reč, majú v priemere o 12 bodov vyššiu inteligenciu. Výskum porovnával deti s podobným sociálno-ekonomickým zázemím a bol publikovaný v renomovaných odborných časopisoch.

Nie je používanie znakov reči neprírodným zásahom do vývoja dieťaťa?

Znaky používajú deti aj dospelí od nepamätí. Skúste napríklad bez použitia slov povedať „áno“, „nie“, „neviem“, „je mi to jedno“, „dôlava“, „spať“ – ide to, že? Keď sa chcete dohovoriť s niekým, kto nehovorí tým istým jazykom, zvládnete to tiež často pomocou znakov. Deti učíme mávať a kývať hlavou na súhlas. Deti si samy vytvárajú znaky, aby sa s nami podělili o svoj svet. Ako napríklad mávanie rukami akoby krídlami, aby nám povedali, že vidia vtáčika alebo dýchajú s otvorenou pusou a vyplazeným jazyčkom ako psík, aby nám ukázali, že je tam pes. Učenie znakov reči je len ďalší krok v prirodzenom vývoji komunikácie u detí. Necháme ich kreativitu rozvíjať pri „vývoji“ vlastných znakov a ešte im pomôžeme tým, že ich učíme ďalšie znaky. Výsledkom je krásne puto, ktoré sa vytvorí medzi bábätkom a rodičom, ktorí si spolu výborne rozumejú.

Je učenie znakovania náročné? Kolko času to vyžaduje?

Toto je snáď najčastejšia otázka, ktorú mi mamičky dávajú. Dobré to poznám, či máme jedno alebo viac detí, času veľa nie je. Výhodou znakovania je, že to vlastne nezaberie žiadny čas navyše. Po tom, čo sa naučíte ako na to, znakovanie sa stane súčasťou každodenných aktivít a nie je potrebné si na to vyhradzovať špeciálny čas navyše. Dokonca to čas ušetrí. Keď si dieťa vie povedať, čo chce, tak všetko je hneď jednoduchšie. A ako dlho to trvá naučiť sa ako na to? Možností je niekoľko, môžete si kúpiť a prečítať knihu alebo vyhľadať informácie na internete, čo môže zabráť dosť času. Alebo sa môžete zúčastniť certifikovaného seminára programu... Možností je viac...

Znakovanie naučí batoliatá vyjaviť nám, čo potrebujú, čo cítia, a čo ich fascinuje dlho pred tým, než môžu hovoriť. K tomu ešte znakovanie dodá deťom dobrý pocit zo seba samých. Naučí ich, že aj keď sú malé, rozhodne nie sú bezbranné. Naučia sa jednať s ostatnými so sebavedomím a uveria, že ľudia majú záujem ich počúvať. Naučia sa, že komunikácia je základom pre vytvorenie puta lásky a rešpektu. A hlavne sa naučia, že znakovanie je oveľa efektívnejší a zábavnejší spôsob komunikácie než plač.

Zhovárala sa Miroslava Marková

JA ZNAKUJEM, TY ZNAKUJEŠ

Už aj na Slovensku znakuje so svojimi deťmi množstvo rodičov. Niektorí rodičia si iba zakúpili materiály a následne po prvých pokusoch sa znakovaniu prestali venovať. K rozhodnutiu či znakovať s vaším dieťaťom alebo nie, vám môžu pomôcť aj odpovede mamičiek, ktorých sme sa opýtali nasledovné otázky:

- **Prečo ste začali znakovať so svojim dieťaťom a ako sa k tomu postavili ľudia z vášho okolia?**
- **V čom vidíte najväčší prínos?**
- **Máte pocit, že znakovanie ovplyvnilo vývoj reči vášho dieťaťa?**

Keď je dieťa pripravené na prácu v kolektíve, je vhodné navštíviť kurz, kde dieťa motivujeme, aby sa učilo nové znaky a aby ich začalo používať. Foto: archív Eleny Černej

Mária a jej syn Marek (21 mesiacov)

• Pretože staršia dcéra začala hovoriť až v 3 rokoch, tak som bola úplne nadšená, keď som sa o znakovaní dozvedela. Zo začiatku to išlo pomaly, prvý znak – mlieko začal ukazovať v siedmom mesiaci, ukazovala som ho od necelých štyroch. Teraz zopakuje znak hneď a vie ho aj použiť, ak sa mu chce. Ďakujem zopakoval až dnes prvýkrát :-))

• Znakuje celá rodina: deti, manžel, babky, dedko. Prínos vidím v tom, že moje dieťa komunikuje a delí sa so mnou o myšlienky, ktoré nevie ešte vyjadriť slovami. Keďže je zvyknutý používať gestá, úplne v pohode komunikuje s cudzími ľuďmi. Stretnú sa pani s prílbou na hlave a on hneď znakoval čiapka, pani bola prekvapená a smiala sa, že väčšinou sa jej deti boja.

• Teraz už to, čo vie povedať, neznakuje. Používa skomoleniny, ale chápeme, tak znak nedáva. Myslím, že znakovanie rozvoj reči neovplyvňuje. Kamarátkina dcéra je mladšia od Mareka o 2 mesiace, znakuje a keca jedna radosť. Marek dokopy nič nehovorí, len mama, tata, mena sestier a zverov, brmbrm a vymysleniny. Ale komunikuje rád a som si istá, že ho uspokojuje, že sa vie vyjadriť a je pochopený. Mal pár takých týždňov, keď som si myslela, že už znakovať nechce, ale pred pár dňami pri pozeraní knižiek znakoval ostošesť, divila som sa, čo všetko vie, a veľmi sa z toho tešil :-). Vie použiť asi 50 znakov.

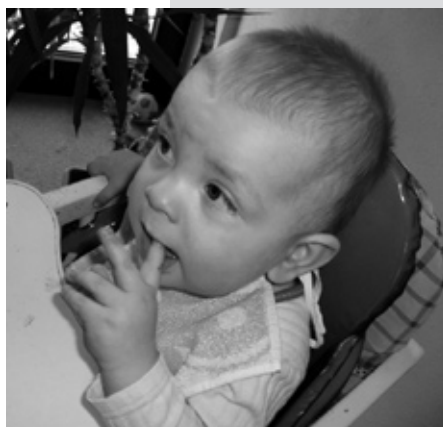
Veronika a jej syn Ron (1,5 roka)

• My sme neznakovali, najprv som aj chcela, ale potom som zistila, že si super rozumieme vo vlastnom jazyku. Ron je veľmi komunikatívny a behom chvíľky vždy dosiahol, čo chcel. Buď priamo ukázal na vec a potom sa veľmi rýchlo naučil áno a nie... tým pádom je komunikácia hračka. Okrem toho veľkú rolu isto zohrali starší súrodenci, čiže odpozeral komu-

znak HOTOVO

nikáčne vzorce a veľmi rýchlo si „chytí flek“ v rodinnej štruktúre ;-)

znak PIŤ

• Teraz rozpráva vcelku pekne, začína tvoriť prvé súvislé vety, vie si vypýtať všetko slovo - ak nie, donesie si knižku, v ktorej ukáže na obrázok.

• Znakovanie je podľa mňa fajn, dokáže to uľahčiť komunikáciu, hlavne ak je nehovoriace dieťa ...i keď si myslím, že najlepšie sú vlastné znaky.

Elena a jej syn Zoran (7 mesiacov)

• My sme znakovať začali, lebo sa chceme vedieť dohovoriť s bábätkom, chceme mu rozumieť, vedieť, čo potrebuje,

čo nám chce povedať. Prvý znak bol mliečko. Naučil sa ho veľmi rýchlo, asi za deň/dva. Znakujeme ja aj manžel, stará mama (manželova maminka) nám kúpila knihu o znakovaní.

• Znakovanie nám robí radosť, sme radi, že vieme, kedy naše bábätko chce mliečko alebo ísť na nočník. Zatiaľ iné znaky nepoužíva.

• V našom prípade je ešte príliš skoro posúdiť vplyv znakovania na vývin reči.

Jana a jej dcéra Terezka (16 mesiacov)

• Pri starších chlapcoch som ešte o znakovaní nevedela a pri Terezke som nemala čas sa o to zaujímať. Ale je mi to ľúto. Myslí si, že je to veľmi fajn a prospešné.

Erika a jej dcéra Rúť (23 mesiacov)

• Začali sme znakovať, aby sme s dcérou mohli lepšie komunikovať. Trvalo zopár mesiacov, kým začala znakovať, ale naučila sa len dva znaky (svetlo, papa) a nechcela tak komunikovať. Ona začala hrozne rýchlo roz-

právať a k znakovaniu sa už nevrátila a keďže nebola spätná väzba, tak som to vzdala. Nebola som dostatočne motivovaná. Do znakovania sa zapojil aj manžel, ostatná rodina nie.

- Podľa mňa je znakovanie skvelé, keď má dieťa problém s komunikáciou a takto môžete komunikovať oveľa skôr.
- Myslím, že znakovanie jej slovnú zásobu neovplyvnilo.

znak PIESOK

Valéria a jej dcéra Lucia (20 mesiacov)

- Mne sa zapáčila myšlienka, že môžem rozumieť dieťaťu skôr, ako začne rozprávať. Niektoré znaky sa naučila veľmi rýchlo, iné doteraz nevie, niektoré veľmi modifikovala...niektoré som jej ukázala asi štyrikrát, potom dlho nič, ale zapamätala si ich a o pár dní ich použila sama... Znakuje manžel, ostatná rodina to skôr berie ako niečo, čo malú brzdi v rozprávaní - načo bude rozprávať, keď všetko ukáže.
- Prvé znaky boli: kakať, mlieko, piť, ďakujem, papa... Teraz rozumiem, čo malá chce, je tam lepšia komunikácia a bežné situácie sú tak bez stresu - pri jedle si vypýta piť, tak viem, že keď jej dám napíť, pokračuje v jedení ďalej...
- Zatiaľ ešte nerozpráva, takže neviem posúdiť, či znakovanie ovplyvnilo vývoj reči, v každom prípade je riadne „ukecaná“ - len jej nikto nerozumie :-D

Silvia a jej syn Šimon (2,5 roka)

- My sme neznakovali, nemala som potrebu, mala som pocit, že si dostatočne rozumieme aj bez toho. Pravdepodobne sme nejaké tie znakové signály používali, napríklad pri bezplienkovej komunikačnej metóde, ale bolo to skôr nevedomé....

Martina a jej dcéra Táňa (23 mesiacov)

- My sme so znakováním ani nezačali, hoci som sa chystala, nejakú som to stále odkladala a potom už bolo neskoro...

Jana a jej dcéra Veronika (2 roky)

- Ja som o tom čítala v časopise. Znaky sa naučila za 4 mesiace. Znakovala som od dcériných 8 mesiacov. Ostatní si najprv ťukali na čelo, ale keď Veronika znakovala, tak sa bavili a snažili sa znakom porozumieť a tiež znakováť, super zábava to bola. Prvé znaky boli čiapka, oco, spať, pes.

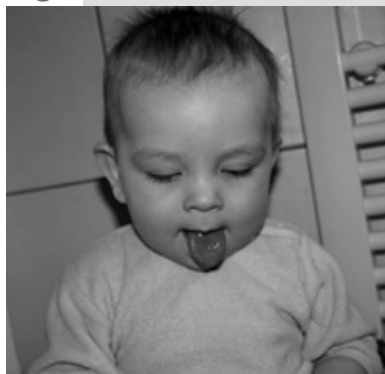
znak SVIŇA

- Komunikáciu nám to nejakú výrazne neovplyvnilo. Teraz už znakovanie zaniklo, zavšše znakuje rybu.
- Celkom pekne už teraz rozpráva, či je to znakováním, to netuším.

Mira, dcéry Amélia (2 roky, 8 mesiacov), Patrícia (10 mesiacov)

- Pri Amelii som neznakovala, lebo som nemala o tom informácie. Respektíve neznakovala som tak, že by som ju ja niečo učila, až na nejakú opičku a podobné všeobecné veci, ktoré sa deti učia už generácie. Ale pár znakov si Amélia vytvorila sama a tie sme používali.
- Z článkov, ktoré som prečítala o znakovaní, neskôr mi prišlo, že tie deti vedeli znakováť toľko slov, čo v tom veku vedela Amélia už povedať. A hoci sa ten počet ustálil asi do roka a pol, vedeli sme sa aj s pár slovami celkom fajn dohodnúť. Ovládala zvieratká podľa toho, aké zvuky vydávajú. Dokonca sa mi stávalo, že si ľudia mysleli, že má dva roky napriek tomu, že zďaleka nerozprávala toľko, čo dvojročné deti zvyknú rozprávať. Ale keď videli, ako sa my dve dohodneme, zdalo sa im, že je staršia.

Takže som rozmýšľala, načo znakováť s Paťou. Naviac Pati (10 mesiacov) teraz rozumiem sedem slov. Ale možno to skúsím, lebo sa oveľa viac než Amélia teší z toho, že vie niečo urobiť rukami. Niekedy ráno urobí ťap ťap ťapušky, potom papa a hneď na to si zatancuje. Teraz sme ju naučili posilať pusinku, tak sa teší z toho. Tak rozmýšľam, že pár znakov sa asi naučíme len tak, pre jej radosť, že niečo vie.

znak PES

Zita, dcéry Jazmínka (7 rokov), Sofia (1 rok 8 mesiacov)

- My sme neznakovali, a ani mi to nepríde veľmi potrebné, ale to je asi tým, že mám obe deti ukecané. Jazmínka sa síce rozrozprávala až asi v roku a pol, ale zato v dvoch rokoch aj niečo sa už v pohode dohodovorila celými súvetiami.

Sofia začala tvoriť dvojslovné „vety“ skôr, než začala chodiť - 13 a pol mesačná. A samozrejme, jednoslovné vyjadrenia používala už pred rokom, ako napr. papapa (papať), haji (spať) a podobne, takže akosi som nepocítovala potrebu znakováť.

- Inak si myslím, že znakovanie môže byť fajn v rodinách, kde je predpoklad, že dieťa začne neskôr rozprávať (napr. rodičia neskoro začali alebo starší súrodeneč), ale u nás mi to pripadá zbytočné. Dieťa aj tak kadečo ukazuje, bez „znakovania“, teda aj my gestikulujeme, deti všetko prirodzene odkukajú...

Zhovárala sa Miroslava Marková
Foto znakov autorka